

Кои са основните начини за пренос на болести по зърнено-житните култури от един сезон в друг и какви са възможностите това да не бъде допуснато?

Автор(и): гл. ас. д-р Звездомир Желев, Аграрния университет в Пловдив
Дата: 17.10.2021 *Брой:* 10/2021

При повечето болести обеззаразяването на семената е единственото практически възможно решение за тяхното ограничаване. Ключови фактори за постигане на висока ефективност при обеззаразяването са:

- Добре почистени и обезпрашени семена – прах и чужди тела могат да поемат до 30% от продукта за третиране. Качествена и добре калибрирана техника за обеззаразяване – добрата техника трябва да осигурява постоянна доза и равномерно покритие на семената с до 2 литра разтвор на 100 кг семена;
- Правилен избор на качествен и широкоспектърен фунгицид;
- Използване на сертифицирани семена от една партида.

Пренос със семена, почва и растителни остатъци

Семената са основен източник за зараза, включително и на големи разстояния в незасегнати до момента полета. Контролът чрез засяване на сертифицирани, качествени и обеззаразени семена не е в никакъв случай лишена от смисъл фраза, която всяка година повтаряме. Това е много полезен, сравнително лесен метод, който се явява и първа стъпка в цялостната стратегия за справяне с упоритите през вегетацията болести.

При смесване на различни партии със зърно има сериозен риск от пренасяне на спори, затова е препоръчително да се ползват семена от една партия, но ако това практически е невъзможно е от особена важност да се заложи на качествен обеззаразител.

Стандартни болести, пренасяни със семена са:

Твърда главня по пшеницата (*Tilletia foetida/carries*)

Праховита главня по пшеницата (*Ustilago tritici*)

Кафява праховита главня по ечемика (*Ustilago nuda*)

По специфични и трудни за контролиране са:

Фузариоза по класа, семена и поници (*Fusarium graminearum*, *F. culmorum* и др. гъби от р. *Fusarium*). Заболяването е много важно и е свързано с различен тип повреди от поникване до прибиране, а дори при съхранение на пшеница и ечемик (особено на по-влажно зърно). Веднага след сеитба се развива форма на кореново гниене, която може да ликвидира голяма част от пониците. На пролет това е предпоставка за по-активно заразяване с Фузариум на класа по време на цъфтеж. Болните семена са по-леки и голяма част от тях се почистват още в комбайна, но ако партията е за сеитба, необходимо е допълнително почистване. При сортовете се отчита известна разлика в нивото на устойчивост, но генетичният метод за контрол не е водещ.

Успешната борба с фузариено кореново гниене изисква интегриран подход, всяка една от посочените мерки е съществена и води до по-нисък риск от повреди:

- Задължително цъфтежно третиране на семепроизводствения участък с високоефикасен фунгицид;
- Отвяване на заразените семена както на полето чрез комбайна, така и допълнително при заготвяне;
- Съхранение на семената с оптимална влажност;
- Обеззаразяване с високо ефикасен фунгицид за третиране на семена;
- Избягване на предшественик царевица, пшеница и ечемик;
- Избягване на минимални, безорни обработки.

Снежна плесен (*Microdochium (Fusarium) nivale*)

Гъбата е сред основните причинители на загиване на пониците и прореждане на посевите през есента. Най-често гъбата, подобно на фузариозите, заразява класовете, но за разлика от тях не предизвиква симптоми по семената и прави нападението през есента трудно предвидимо.

Обеззаразяването на семената е много ефикасен метод, но трябва да се използват високо ефикасни, системни продукти, тъй като причинителят достига до зародиша.

Кореново и базично гниене (*Gaeumannomyces graminis*); **Хелминтоспориоза** (*Bipolaris sorokiniana* (п.ф. *Cochliobolus sativus*); **Ран листен пригор при пшеницата** (*Septoria tritici*); **Петносване (септориоза) по класовете** (*Stagonospora nodorum*). Този комплекс от болести се наблюдават основно в ситуации, когато имаме предшественик пшеница или ечемик. Заразата е натрупана в растителния остатък и се прехвърля върху младите корени и поници. Това води до различни тежки прояви на кореново гниене на хармани или по-късно белокасие и загиване на цели растения.

Когато житния предшественик не може да бъде избегнат, борбата следва да се изведе в две стъпки:

- третиране на семената с ефикасен и широкоспектърен фунгицид;
- вегетационно третиране с качествен фунгицид напролет.

Мрежести петна по ечемика (*Drechslera teres*)

Основно за страната заболяване с все по-широко разпространение. По листата се наблюдават елиптично-продълговати петна с неправилна периферия и тъмно кафяв цвят, появяват се първо по долните етажи на посева. При чувствителните сортове се наблюдава цялостен пригор на листата и силно редуциране на добива. Първите зарази се осъществяват още през есента като основна роля за разпространение на заболяването имат самосевките и растителния остатък. Инфекцията в семената е от съществено значение при преноса на патогена в свободни от инфекция полета. По време на вегетацията заразата се пренася на големи разстояния и по въздушен път. При тежко нападение симптомите могат да бъдат объркани с ленточна болест, но за разлика от нея не всички братя са нападнати в еднаква степен.